

Risto Alapuro, Matti Alestalo, Elina Haavio-Mannila, Raimo Väyrynen (eds.): **Small States in Comparative Perspective**. Essays for Erik Allardt. Norwegian University Press, Oslo 1985. 306 s.

Suomen ja yksi Pohjoismaiden kansainvälisesti tunnetuin yhteiskuntatieteilijä, Erik Allardt täytti kesällä 1985 60 vuotta. Tämän kunniaksi on julkaistu tavallista vaikutavampi juhlaKirja jossa mukana on sekä Allardt'n ulkomaisia ystäviä että suomalaista kirjoittajakuntaa. JuhlaKirjat ovat monella tapaa mielenkiintoinen ja paljastava instituutio. Ne kertovat itse kohteesta, tämän intresseistä ja vaikutuksesta sekä tahallisesti että tahattomasti paljon. Mutta ne kertovat myös tieteiden välisestä ja sisäisestä valtataistelusta, varsinkin kun kysymyksessä ovat juhlan kohteen kollegat omassa maassa. Allardt'n kaltaisen Suomessa kiistämättömässä asemassa olevan yhteiskuntatieteilijän, joka yhä edelleen yhdistää persoonansa hyvin monipuoliset sosiologiset ja valtio-opilliset tutkimusintressit ja on tämän lisäksi ansioitunut kulttuuri-antropologinakin, juhlaKirjaan on tungosta, ja toimituskunnan rooli »portinvartijana» korostuu ehkä tavallistakin enemmän. Varsinkin, kun jokainen toimittaja on mukana kirjassa myös kirjoittajana, mikä ei ole välttämättä aivan onnellinen ratkaisu. Toimituskunta on yrittänyt ratkaista rajausongelman valitsemalla teeman ja tutkimusotteen, joka sen mielestä on Allardtille läheinen: pienten valtioiden vertailevan tutkimuksen. Tosiasiassa se ei ole voinut tätä periaatetta täysin noudattaa, vaan on joutunut ottamaan mukaan kontribuutioita joilla on hyvin vähän tekemistä alkuperäisen ajatuksen kanssa. Ja toisaalta se on tullut jättäneeksi pois ainakin yhden Allardtille erittäin tärkeän ja läheisen aiheen, jonka poisolo on mielestäni vakava puute.

Näin varsinkin kuin voidaan kysyä onko valittu teema ja sen sisällä valittu näkökulma, pääasiallisesti valtio-opillinen makrotarkastelu juuri se, joka parhaiten heijastaa Erik Allardt'n tutkijanuraa, sen kehitystä ja ominaislaatua. Eikö pikemminkin voi sanoa, että Allardt'n toiminta politiikan sosiologina oli huipussaan 60- ja 70-luvun alussa, minkä jälkeen hänen intressinsä kääntyivät melko lailla muualle: hyvinvointiin, etnisiin ja kielellisiin vähemmistöihin. Ja eikö hänen kantavana intressinään kautta linjan ole ollut yhteiskunnan rakenne, josta juhlaKirjassa puhutaan kovin vähän?

Tässä arvioinnissa ei mainita kaikkia esityksiä, vaan suoritetaan oman arviointini kahdella perusteella: miten kirjan artikkelit liittyvät Allardtiin ja toiseksi mitä ne kertovat valitusta teemasta.

Ulkomaisista kirjoittajista Ulf Himmelstrand kirjoittaa hienosti Erik Allardtista ja hänen tutkijanlaadustaan. Himmelstrandin kirjoitus on hyvin oivaltava kuvaus monista Erik Allardt'n toiminnan keskeisistä aspekteista, maamme ulkopuolelta, mutta silti läheltä nähtynä. Himmelstrand näkee Allardt'n ei-marxilaisena dialektikkona, joka aina mieluummin säilyttää vastakohtat elävinä, mutta toistensa kanssa keskustelevalta tiettyjen pelisääntöjen puitteissa, kuin korvaa vastakohtat ahdistavalla konsensuksella. Tämä on hyvä oivallus, jota Allardtia kommunistien integroimisesta yhteiskuntaan moititsevat eivät ole huomanneet.

Johan Galtung pohtii viitsikkäästi idän ja lännen välistä eroja asteikolla vulgääri vs. hienostunut, hillitty. Galtung näkee vulgääriyden hallitsevana lännen ominaisuutena, jonka lännessä torjuu vain ohut yläluokka mutta jonka idässä (so. Itä-Euroopan sosialistisissa maissa) on omaksunut selvimmin juuri hallitseva luokka. Siellä kansa on hillittyä (joskaan ei ehkä hienostunutta) ja johtajat hillittömiä ja vulgäärejä. Tämä näennäinen paradoksi innostaa Galtungin melko hurjiin pohdiskeluihin, joihin riippaus Bourdieutä olisi tuonut vielä lisää mielenkiintoa.

Muut ulkomaiset kirjoittajat: Eisenstadt, Liljeström, Sokolowska, Erikson ja Flora kirjoittavatkin sitten jo aiheesta, mutta joko mielenkiinnottomammin ja/tai suomalaisen kirjoittajaryhmän mukana, jolloin heidän panostaan on vaikea erottaa.

Kirjan suomalaiset kirjoittajat ovat joko valtio-oppieneita tai sosiologeja. Muita (esim. kulttuuri-antropologeja ja sosiaalipoliitikkoja) ei ole mukaan otettu. Sosiaalipoliitikkojen puuttumisessa on se mielenkiintoinen erityispiirre, että monet Vertailevan sosiologian tutkijaryhmän keskeiset tutkijat ovat viime aikoina suuntautuneet vahvasti kvantitatiiviseen, vertailevaan sosiaalipoliittikkaan. Voisi ehkä puhua jopa tietystä kilpailuasetelmasta varsinaisten sosiaalipoliitikkojen ja »Verson» sosiaalipoliittisten versojen välillä. Tästä tosin sosiaalipoliittikot saavat syyttää itseään, kun ovat jättäneet kentän tyhjäksi.

Kun kirjoittajat ovat pyrkineet pitäytymään teemassa omasta näkökulmastaan, ovat jotkut kirjoitukset hyvin-

kin kaukana Allardtin omista tutkimusintresseistä. Allardtin omia läheisiä tutkimusalueita käsitellään usein paljon ahtaammasta näkökulmasta kuin mikä on yleensä Allardtille ominaista. Toimittajat eivät ole esimerkiksi oivaltaneet, että vaikka Allardt onkin Suomessa osallistunut laajojen kvantitatiivisten survey-tutkimusten toteuttamiseen, hän on samalla edesauttanut monien vaihtoehtoisten lähestymistapojen omaksumista.

Aiheeltaan tekstit ovat suhteellisen johdonmukaisesti valtioiden tarkastelua, niin kuin kirjan otsikko edellyttää. Kun vain ajattelee kuinka paljon kansalaisyhteiskuntaa Erik Allardtin vertaileviin tutkimuksiin — muista puhumattakaan — sisältyy, niin tällainen tiukka kavennus tuntuu oudolta. Ne, jotka mielellään lukevat Erik Allardtin kirjoituksia, eivät löydä kirjasta kovinkaan monta samoilla perusteilla kiinnostavaa artikkelia.

Risto Alapuron elegantti esitys jossa pyritään viemään läpi Theda Skocpolin esittämä vaatimus valtioiden välisen suhteiden ja luokkasuhteiden samanaikaisesta tarkastelusta sosiaalisten ja poliittisten muutosten yhteydessä, on hyvä esimerkki kirjassa tavoitellusta artikkelityypistä, jännevästä ja tiukasti aiheeseen pitäytyvästä. Se ei ehkä ole niin inspiroitu, kuin monet Alapuron tunnetut ja paljon siteeratut esseet, mutta se on selkeää ja huolellista työtä. Samaa voi sanoa Raimo Väyrysestä, jonka aihe — pienten valtioiden kyky teknologisiin innovaatioihin — on vieläkin tiukemmin rajattu ja epäilemättä Allardtin nykyiseen työkenttään hyvin soveltuva.

Pekka Kososen artikkelilla julkisista menoista on selvästi kahtalainen funktio: sosiologistisen poliittisen taloustieteen sekä marxilaisen tutkimuksen liittäminen Allardtiin. Sinänsä hyvä ajatus, mutta tässäkin luokat olisivat ehkä olleet parempi kohde.

Yksi kirjan kiinnostavimpia mutta samalla kiistanalaisimpia tekstejä onkin sosiaalipoliittinen: suomalaisen sosiaalipoliittikan taustojen tarkastelu eräiden yleisten hyvinvointivaltiota koskevien teorioiden valossa. Kirjoittajat — Matti Alestalo ja Hannu Uusitalo ja heidän lisäksi Peter Flora — esittävät viisi hypoteesia jotka on kehitetty tilastollisten vertailujen pohjalta joita monet tutkijat ovat viime vuosina ahkerasti tehneet. Kun tietää aineiston vertailukelpoisuuden (edes Pohjoismaiden välillä se ei ole läheskään täydellinen), kaiken sen mitä tilastoilla ei voi esittää kunkin maan kehityksestä, niin tällaiset puuhat ovat melkoisen arveluttavia. Ne ovat kuitenkin legitiimi tieteellinen harraste ja tekstin kirjoittajat ottavat ne hyvin vakavasti. Heidän oma analyysinsä kuitenkin osoittaa ansiokkaasti miten hataria kaikki tilastoseilytykset ovat: tulokset ovat käytännöllisesti katsoen mitä sattuu. Vasta kun mukaan tuodaan suuri määrä ei-tilastollisia, historiallisia ja rakenteellisia kehitystekijöitä, saadaan esimerkiksi suomalaisen hyvinvointivaltion kehitykseen joutain järkeä. Artikkelissa huomio kiinnittyykin juuri siihen että samalla kun osoitetaan, kuinka naurettavia makrovertailut ilman kunkin maan erityisolosuhteiden tun-

temista ovat, niin itse ko. koulukuntaan suhtaudutaan hyvin vakavasti!

Täytyy myöntää, että olen kirjoittanut tämän arvioinnin hiukan epäoikeudenmukaisesta lähtökohdasta. Minun mielestäni sopivampi juhlaohjelma olisi ollut yhteiskuntarakenteen ja hyvinvoinnin. Ja joka tapauksessa on skandaali että hyvinvointi ei ollut yhdenkään kirjoituksen aihe, paitsi ehkä epäsuorasti Haavio-Mannilan, Liljestromin ja Sokolowskan kirjoituksessa. Kun teeman ongelmallisuuden lisäksi liian moni artikkeli oli enemmänkin rituaalinen luonteeltaan, niin lopputulos on pettymys.

Erik Allardt olisi ansainnut avaramman ja omaa tutkijanlaatuaan paremmin vastaavan juhlaohjelman.

J. P. ROOS